

РОЗДІЛ 5. МЕНЕДЖМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Марія ДИХА,

д.е.н., професорка, професорка кафедри економіки, аналітики,
моделювання та інформаційних технологій в бізнесі,
Хмельницький національний університет,
Україна

Валерій ДИХА,

асистент кафедри економіки, аналітики, моделювання та інформаційних
технологій в бізнесі,
аспірант спеціальності 051 «Економіка»,
Хмельницький національний університет,
Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Трансформації, які відбуваються в усіх сферах життя та функціонуванні галузей економіки, потребують змін в освіті. З іншого боку, розвиток освіти і науки обумовлює трансформації перших.

Освіта має формувати знання, навички, цінності для розвитку справедливого суспільства, використовуючи збалансований та комплексний підхід для забезпечення сталого розвитку. Питання забезпечення сталого розвитку соціально-економічних систем, інноваційно-креативних аспектів соціально-економічного розвитку висвітлено у публікаціях [1; 2; 3]; а роль України у системі світоцивілізаційних змін і інноваційного розвитку висвітлено у публікації [4].

Забезпечення доступної та якісної освіти на всіх рівнях (дошкільної, шкільної освіти, сучасної професійної/професійно-технічної освіти, якісної вищої освіти та розвиток освіти дорослих) потребує реалізації відповідних заходів на рівні держави. Завдання, які необхідно реалізувати, показники, які ілюструють стан та тенденції забезпечення доступної та якісної освіти в Україні у системі цілей сталого розвитку, зіставлення фактичних значень показників із цільовими орієнтирами, проаналізовано у [5, с. 69-85].

З початком повномасштабної війни Росії проти України до поточних завдань організації освітніх процесів (необхідності забезпечення навчальних закладів матеріально-технічними засобами, кваліфікованими кадрами, необхідності реагування на постійні зміни, які обумовлюються розвитком науки, педагогічних методик, запитами ринку праці тощо) на перший план вийшли питання організації безпечності освітньої діяльності.

В сучасних умовах завдання організації освітніх процесів суттєво ускладнені реаліями війни, а на окремих територіях України, наближених до зони активних бойових дій, проживання та здійснення освітньої діяльності є взагалі неможливим.

Вирішення численних завдань, у т. ч. й щодо підвищення оплати праці працівникам освітньої сфери, науково-педагогічним працівникам, гальмувалося нестачею відповідних фінансових ресурсів, а в умовах війни, зростаючих потреб фінансування оборони країни, відзначаємо, що й до того недостатні обсяги видатків на освіту в структурі видатків державного бюджету України [6] скоротилися з 4,28% у 2021 р. до 1,51% у 2023 р.

Згідно з даними Міністерства освіти і науки України [7] на кінець липня 2024 р. РФ повністю зруйнувала щонайменше 350 закладів освіти (у т. ч. зруйновано 197 шкіл, пошкоджено 1625 шкіл) в Україні. Загалом 14,73% навчальних закладів України зазнали пошкоджень або були повністю знищені. Статистика враховує заклади дошкільної, середньої, позашкільної, спеціалізованої, професійно-технічної, фахової передвищої, вищої освіти, а також освіти дорослих (в т. ч. післядипломної).

Вимогою сучасності є створення безпечного освітнього середовища, облаштування укриттів. Для створення можливостей очного навчання в умовах війни на територіях, віддалених від зони активних бойових дій, у закладах освіти, які не мають повноцінних укриттів, створюються осередки безпеки, що регламентується та контролюється на державному рівні, на рівні органів місцевої влади.

Реалії воєнного часу обумовили необхідність навичок піклування про ментальне здоров'я. У 2024-2025 навчальному році заплановано запровадження курсу «Уроки щастя» із соціально-емоційного навчання, який адаптовано до українських реалій на основі американської програми Well-Being. Курс має на меті побудувати розуміння ментального здоров'я та способів піклування про нього. В результаті освоєння курсу діти здобудуть знання і навички, потрібні для здатності розуміння ролі людини, уміння співчувати, будувати стосунки, бути творцями свого життя, бути гідними, правдивими, вільними і справжніми. Курс передбачений для учнів 1-7 класів, а для учнів 7-9 класів – курс «Здоров'я, безпека та добробут». У 2025-2026 навчальному році Міністерством освіти і науки України [7] передбачено введення у шкільну програму для 8 і 9 класів предмета «Підприємництво та фінансова грамотність».

Серед нововведень в умовах цифровізації передбачено з вересня 2024 р. запровадження роботи цифрової платформи для дітей «Мрія ID», аналогічної додатку «Дія». [8]

У сучасному світі швидких змін та інновацій у різних сферах діяльності виникає проблема невідповідності професійно-технічної, вищої освіти потребам ринку праці, який еволюціонує, трансформується під впливом низки чинників. Такі дисбаланси освітніх процесів і потреб ринку праці необхідно усувати, адже вони впливають не лише на послаблення індивідуальної реалізації випускників, але й на втрати можливостей розвитку економіки країни у цілому. У цьому контексті важливими є оновлення освітніх програм, програми підвищення кваліфікації, здобуття неформальної освіти; вимогою сучасного світу є необхідність освіти впродовж життя.

Проблемним є питання забезпечення доступної та якісної освіти для українців за кордоном. Із 7 мільйонів українців, які вимушено виїхали за межі України через війну, значна частка – це молоді люди та діти шкільного віку. Певна частка учнів (менше 400 тис дітей), перебуваючи за кордоном, навчаються в українських школах (очно у школах на територіях країн перебування або дистанційно в українських школах); інші, – навчаються у закладах освіти країн перебування (Німеччині, Польщі, Чехії та ін.). Продовження строків війни обумовлює все вищі ризики їх повернення в Україну.

На державному рівні необхідно формувати і реалізовувати ефективну державну політику, необхідні заходи щодо забезпечення умов для освіти, підтримки зв'язків з Україною, повернення людей до України.

У цьому контексті здійснюються певні кроки на рівні міждержавної взаємодії. Зокрема, поглиблюється співпраця України та Польщі у сфері освіти та науки. Під час Саміту ООН з питань трансформації освіти, що проходив у Нью-Йорку 17 вересня 2022 р. Міністерство освіти і науки України та Міністерство освіти і науки Польщі підписали декларацію про співробітництво у галузі освіти [7]. Напрями співпраці України та Польщі описано у публікації [9]. Співробітництво в галузі освіти і науки між Україною та Польщею сьогодні реалізується шляхом задоволення освітніх потреб українців у Польщі, шляхом розширення можливостей на рівні міжособистісних контактів. Сьогодні академічні інституції та університети України та Польщі зміцнюють співпрацю, проводять важливі наукові дослідження, які згодом будуть реалізовані.

Пріоритетом співпраці в галузі освіти та науки між Україною та Польщею визначено забезпечення освітніх потреб українців у Польщі, розширення можливостей на рівні міжособистісних контактів, чому мають сприяти обміни учнів шкіл, студентів, науковців. На сьогодні академічні установи та університети України та Польщі посилюють співпрацю, виконуючи важливі наукові дослідження, які у подальшому втілюють у життя.

В рамках форуму «#Українська мова Перемоги!», [10], який проходив до Дня української мови та писемності у Києві у 2023 р., Міністр освіти і науки України О. Лісовий зауважив, що законодавство країн, куди виїхали родини з України, передбачає інтеграцію іноземців у їхні освітні системи. На рівні України впроваджуються заходи, спрямовані на підтримку зв'язків з Україною, створюються спеціальні дистанційні класи, здійснюється зарахування результатів навчання, отриманих у європейських школах та університетах.

Перспективи майбутнього розвитку освіти та практичної діяльності на ринку праці залежать від здатності адаптовуватися та інновувати, враховуючи виклики та ризики сучасності.

Список використаних джерел:

1. Гудзинський О.Д., Судомир С.М. Розвиток соціально-економічних систем в умовах структурної трансформації економіки України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки*. 2017. № 1-2 (33-34). С. 25-31.

2. Судомир С.М. Інноваційно-креативний розвиток соціально-економічних систем. Сталий інноваційно-креативний розвиток соціально-економічних систем: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бережани, **21 жовтня 2019 р.**). Тернопіль, 2019. С. 35-37.
3. Судомир С.М. Сталий розвиток соціально-економічних систем. Актуальні питання енергетики біотехнологій: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бережани, 18-19 травня 2017 р.). Бережани, 2017. С. 92-94.
4. Dykha M., Dykha V. Ukraina w systemie przemian cywilizacyjnych świata i innowacyjnego rozwoju. *Poland: Prace naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości z siedzibą w Wałbrzychu*. 2022. T. 52 (2). P. 149-162. URL: https://pracenaukowe.wwszip.pl/prace/PN_52.pdf
5. Диха М.В., Диха В.В. Економіка сталого розвитку: навчальний посібник. Київ: Видавництво: «Центр учбової літератури». 2024. 408 с.
6. Державний бюджет України. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
7. Інформація офіційного сайту Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/timeline?&type=posts>
8. Інформація офіційного сайту Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>
9. Dykha M., Dykha V. & Konieczny G. FOREIGN TRADE ACTIVITY OF UKRAINE AND POLAND. *International Interdisciplinary Scientific Journal "Expert"*, 2024, 1(3), 29-44. DOI 10.62034/2815-5300/2024-v1-i3-002
10. Буде українська – буде Україна: у Києві відбувся мовний форум. *Вечірній Київ*. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/90208/>

Олександр ЖИГУЛІН,

д.е.н., доцент, завідувач лабораторії менеджменту й маркетингу
Білгород-Дністровського фахового коледжу природокористування,
будівництва та комп'ютерних технологій,

Анна Овчаренко, Петро Чебан – члени гуртка «Креативне мислення»
Білгород-Дністровського фахового коледжу природокористування, будівництва
та комп'ютерних технологій

м. Білгород-Дністровський, Україна

ЕВОЛЮЦІЯ ЖИТТЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні під час воєнного стану діє закон еволюції життя (незворотність, прискорення, етичне відношення до розвитку усіх без виключень та обмежень). Припиняють діяльність суб'єкти господарювання, які не дотримуються необхідних для розвитку соціо-еколого-економічних стандартів та активно розвиваються інші. Ступінь розвитку оцінюється показником розвитку $\Pi = (\Pi_s, \Pi_{st})$ зі складовими Π_s – сталість розвитку, як неспадний тренд динаміки чистого доходу або контингенту студентів за 3 цикли розвитку, і Π_{st} – коефіцієнт стану розвитку, як стан усіх підсистем (продукт, ціна, реклама, збут, виробництво, персонал, витрати, інвестиції, фінанси), який відповідає стандартам або інтересам і бізнесу, і суспільства, і держави.

Активно розвиваються під час воєнного стану: ПрАТ МХП через перевагу екологічно чистого курячого м'яса та відновлення екології на